

744/9
287

Ольок - Ондрей

БЫРӨДАМ

ВИНА-ГАГ

Комі ыга лезанін
1929

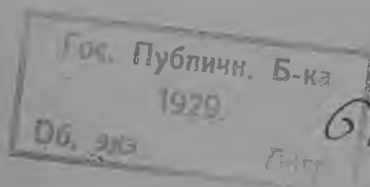

Коми-3
2-1292

ӨЛӨК-ӨНДРЕЛ

ВИЈАМ ВИНА-ГАГЈӨС

(Вина јуөмкөд вермасны отөбгтор)

КОМИ ҢҢГА МЕҢАНИН
Сыктывдинкар — 1929 во

Попов А. А. Против ПЬЯНСТВА

Типограф. Коми госиздата. г. Устьсысольск Коми авт. обл.

Облит № 11

Тираж 2000.

Віјам віна-гагјөс!

„Роч-мүлөн гажыс—јүөм“—шулөма јона ва-
жөн-нын (1000 во-сајын) өтi роч-муса кназ Збыл-
өд тази i вөли револутејаөзид, сарјас да кназ-
јас власт-улад. Став олөмыс вөли тыр јүөмөн,
став гажыс вичкоын да кабакын: чужас морт,—
нимкод-асыс бат лөсөдө вина-јүөм; прагныкјас-
дырјi—„некыз оз пог винатөг“! Мортөс суөма
курыд шог—вунөдчө бара жө вина-бердын; морт-
лы сурөма најөткка, сылы нимкод, домыд,—кыз-
нө погас јуыншттөг! Тази став олөмас мјан пы-
рөма јүөм. Вина-јүөм пырөма сыланкывјасө,
вистјасө, мојдкывјасө, быдлаын горөдчө ас-јывеыс
мортлы, мед сјјө јуас. Таз вөли јона важысаң.
Револутеја-бөрын первојја-војасө неуна бырышт-
лис, өнi бөр зев јона пасакали да пачмөдө сотси-
ализм-течан уж. Вина гаг грөчитө мјанөс вермыны,
торкны сотсиализм-течан ужтө Колө вина-гагјөс
вины. Совет-государствовын абу местаыс јүөмлы;
мјан гажыд абу-нын, важ-моз, вичкоын да кабак-
ын—өнi сытөг ем уна бур гаж. Колө чорыда сүвт-
ны виналы паныд да вермыны, бырөдны сјјөс.
Тажө ныгаыслөн мог—отсыштны винакөд вермасыс-
јаслы.

Віна некущом пöльза оз сет.

Мыла-нö-ескö сепöма паскалі віна-јуöмыс? Віна - помые вiеталöны быдсама пöльза: віна - пö шонтö, бурдöдö вiеöмјасыс, сетö еojны чöстöм, гажöдö олöм, с. в., — со-мыјјас вiеталöны бурјас-сö віна-јуöмлыс, та-понда сiјö тащöмасö-і паска-лöма. Сöмын тащ шувeјасыс ылапöмаде асныс дај щöщ ылöдлöны јöздс. Збылысесö віна-помые некущом бур абу, віна оз бурдöд вiеöмјасыс, оз шонты, сöмын јонжыка кiстö мортлыс зöнвiзa-лунсö. Быдөн, кöнкö, казавлісны, кущом кокнiа кынмалö код-морт ывлаын кöзыд-дырјi, казавліс-ны кöнкö і сiјöс, кущом кокнiа позö горш вiе-мöдны кöзыд віна-јуöмөн. Та-сертi позö гөгөр-воны, мыј віна-јуöм мортöс оз шонты, віна бы-рöдö мортлыс садсö да сы-понда мортыс оз кыв кынмалöмсö, оз кыв вiеöмјассö.

Частö кывлан тащом кывјас: „ме-öд ог упа ју, сöмын еojм - возын румка - мöдөн, мед буржыка чöстас еojны“. Таыс јона аетö ылöдлöмыд нiнöм-нiн абу: докторјас шүöны. он-кö-пö вермы тер-пiтны јутöг, буржык лöв во-пiын кымыныскö садтöг - үемөн јуны, быдлун румка - мöдөн јуөм-дорыс — сeкi мортлөн пыщкөсыс (сöлöм, ты - мус, кынöм да мүкөд) омöлжыка портiтчö; быдлун неунайн јуiгөн морт нöжјөнiкөн жүтöдö, падмö-дö гырк-пыщкөсса уж да зöнвiзaлунсö.

Сiзкö, јуöмыс некущом пöльза абу, омöлыс вывтi уна. Јуөм - понда зöнвiзaлун

жугалом-жылыс ем уна бур нигајас докторјаслөн, ем комі кывјөн гижом „Вина-жуом-жылыс“-нига, гижома врач I. С. Коканін. Та-понда ме ог кут та-жылыс гижны, окотытејас вермасны лыддыны врачјаслыс нигајас. Ме сорнитны понда мукөд-торјас-жылыс. Виқөдлам вина-помыс локјассө мукөд-боксаң.

Вина-жуом да семја-пыщса олөм.

Жуыс мужіклөн бабаыс да челадыс медеа јона төдөны вина жуом-помыс локјассө, ас-вывтіныс сижө мүнө-да.

Өті-тор ме ог гөгөрво: мыјла өіктјасын ныв-бабајасыс асныс вөчөны самөкур? Вөчасны, јук-таласны ассыныс мужікјассө, батнысө, рөдһаөс, либө мусукөс, а најө аснысө-жө коңөрјасөс нөј-тасны. Крестанкајас самөкур-вөчөмыс мыждөны мужікјасөс, шуөны поліг нөјтөмыс, локалөмыс.

Ме-ногыс, колө нывбабајаслы еновтны сижө полөмсө. Надор-өд өні законыс. Колө јөзөдны, јанөдны самөкур вөчысјасөс, јанөдны да мыждыны самөкур-вөчтөм - понда локалысјасөс да нөј-тысјасөс. Өтув-кө нывбабајас бостасны самөкур бырөдны,—најө өдјө вермасны сижөс. Уна быдса-ма-пөллөс локсө да омөльсө вәјөны самөкур да вина семја-пыщкөсө. Менам олөмын виналөн омөль-ыс јона ас-вывті мунліс, да верма јөзөдны сижөс, мед отсавны мукөд семјаыс бырөдны тащөм-тор-јассө. Олөмыс мијан семјаын вөлі зев сөкыд: бат

вөлі зев јона јуѳ, код -јурѳн воас да семјасѳ
нѳјтѳ. Ме ачым сек ічѳт -на вѳлі, ог помнѳт,
а сѳктсајас вѳсталѳны: нѳјтас-пѳ бабасѳ да шужѳс-
моз чужјас лабіч-улѳ. Вѳлі менам вок, 11 арѳсѳн
ыжыд меыс Батлѳн којмѳд баба кулѳм -бѳрас
семјанын нывбаба ѳекѳд ез колъ, вылъ баба батлы
оз сетны (вѳчко законјас-сертѳ позѳ вѳлі гѳтраг-
ны сѳмын кујиме); воклы 18 арѳс ез-на вѳв да
кымынкѳ тѳлыс ковміс овны слугаѳн. Мыѳн 18
арѳс воклы тырѳс, бат сѳјѳс гѳтралѳс, оз -ескѳ
окоѳт вѳлі вокыс-да. Гѳтыр кулѳм-бѳрас бат ку-
тѳс омѳла палавлыны: век јуѳ, век код. Јутѳг
бат вѳлі шаъ, ѳебыдѳк сѳлѳма морт, јуѳмѳн—ѳе-
кытѳѳ шогмытѳм. ѳер. Кѳѳ-ескѳ воктѳ батѳачыс
мырдѳн, пѳналѳмѳн да грѳѳтѳмѳн гѳтралѳс, ачыс
корсѳс весѳг ѳевестасѳ воклы, а монѳсѳ мылѳкѳ
батѳ оз вѳлі раѳѳјт, пыр лѳкѳдѳ мужѳкыслы. Код-
над локтас да шѳктѳ вокѳс нѳјтны бабасѳ; сѳјѳ
батѳыс полѳ да нѳјтѳ, мукѳд-дырјѳыс нѳјтас сад-
тѳг-уетѳѳыс. Унаыс лѳлі таѳ: локтас батѳ војын,
код, пондас ѳждавны вок-гозја-вылын: увесыныс
кыскалас волпасѳсѳ, војшѳра-војын тѳлын паетѳг-
ныс вѳтлас ывлаѳ (ачыс шѳвалѳ: „јен Адамѳс да
Јеваѳс вѳтлѳс ас-дѳнныс рајѳыс, ме сѳз - жѳ вѳтла
тѳјанѳс ас,-дѳныс“), сесѳа шѳктас аслас кок-вылѳ
јурѳтѳмѳн прѳшѳца корны. ге ѳтчыд код -јурѳн
нѳјтѳмѳн батѳ воштывлѳс вокѳс волпасѳз, мукѳд-
дырјѳ нѳјтѳгас чегјасас су - чумалѳ мајѳг. Коркѳ
ѳтчыд вок ез вѳв гортын, бат локтѳс зев код.
Ускѳдѳчѳс жоѳѳ да кратајтѳѳ (ыжлалѳ), шѳѳ: вол-

пасоҗ мунны от вермы, вајо катөдөј (вольпас вө-
ли вылыс-судтаын). Гортын вөлім сөмын моң да
ме—ичөтік дөтина, моң і шуо: „ајка, мі тенө
катөдны отө вермө, вај ме теd отсала да кај ас-
кокнад“. Еца і кевмысис моңөј, сөмын батөз вөрчы,
век өтарө щөктө мјанөс катөдны волпас-вылөз.

дыр зев таҗ ыждалис, сөсөа друг швырульу-
четчыштис, да уекөдчис моң - динө. Сіјө вөлі пач-
вом-дорын, кыскөма пачыс пөс ва да јум - гыр-
нчјас тырталө (сур - вөчны көсјө). Кватитис батө
моң-ордыс пөсөа көш да кутис мјанөс моңкөд
пөсөаөн којавны.

Бара мјанлы моңкөд лоі төлын пастөг пыш-
јыны гортыс да јөзын учыны војсө (вөлі тајө ры-
тын). Тацөм олөмыд, дөрт, некөдлы оз кажитчы.
Воклы зев вөлі забөднө: ужалас-ужалас, шөјтчөг
оз төдлы, а став нажөткасө бат јуө, сөсөа сіјө-
жө тацөма сөмајтчө, поңјөс - дорыс омөла вөзө.

Вель унаыс вок забөднөысла пондылис жагөд-
чыны да быщкыны асө пуртөн, а ме сөн ичөтік
дөтина бөрда да мөздыса...

Ичөтиксаң менам лосөма зев вөслөсөн.

Бјқыда быдмөм - бөрын вескавлі бурдөдчыны
бур докторјас-ордө (војасөн ветлөдлі болнычаыс-
болнычаө), сөн најө шуөны: висөм тенад бат
јуөм-понда, код-јурөн вөчөма менө бат, да сіјөн
өні лоө нем-чөж зывгыны, пөжны сөкыд - висөм-
јас. Та-јылыс некөр оз поҗ вунөдны јуыс бат-
мамлы: јуыс ај-мамлөн чөлад—јорөм јөз, немныс
најө мучитчасны бат-мам мыж-понда.

Љечитчиғад адқывлі, мыјоғ воё жуые - мортыд ачыс. Јуас-јуас морт, да қик - нинөмөғ воас—јөј-мас, каетитчыны сылы пондас, омөлјас мытчасөбны (тајо виеөм шусө „белая горячка-өн“). Ічөтысағ ме адқи омөлсө виналые, адқи куцөм шогјас вајө вина семја-пыцкын. Сы-вөсна ачым нөтө ог вермы жуны. Код морт-вылө лөг петө і жал сјјө, коңөр: тајо важ олас-ногыс воштө вөлі морттө тацөмөғ, а револютсја-бөрын егө-на удитөј мө весавны став најтөб, орјөдлыны став лок-вужөб важ-олас-ноглые выл - олөмые. Лок бостас важ-вылө, лок бостас вина-гаг-вылө, кыпөдө тајө локыс тышкасны вина-гагкөд. Мед - еекөн унжыкөс бостө тацөм локыс, куцөм өдјө - еекөн сек вермам мө винабс!

Тајө ставсө ме гөжі ас - олөмые, ставыс збыл. да-өд ставным тајө пыр адқам олөмые, сөмын вывтө щөкыда адқывлөмла пырөма прывычкаб, некөдөс оз чужмөд да огө тышкасөј тајө страмкөд. Воғө тағө оз поз! Мјјанлы колбны зоньвца јөз, мө огө вермөј вөқөдны бурөн батјаслые код-јура ыждадөм, смекајтчөм семја-воғын; мө огө вермөј вөқөдны, мед став најөтка да овмөс мунөсны вина-вылө, а семја щыгјөн вөңгіртөс. Вај бостсамөј тајөс бырөдны, сувтам паныд вина-гаглы да вөјам сјјөс

Вина-јуөм да празникјас.

Медса јона вина-јуөм да сы-бөрса вөтлыеые-јас тыш да ког овлывлөны празник - лунјасөб. Сур-винатөм празникыд-пө сјјө-непразник, — шүбө

ны комі крестана. Көч кушом гөл мортыд, көч аслас сожныс оз сузсы, уждысөмөн, а сур - вина лёсөдны колө. Быд өктын 5-6 сур-винаа празник-ыд во-гөгөрнад овлө, быд празник - дырји шайт 10-ыд сур-вина-вылад еща-пыд-ди мунас — со-кушом „нажөтка“ вайоны празникјас крестаналы. Јуасны-јуасны, сесеа петасны ывла-вылө, да пондас өгарө лыбны мат-да-кват. вижөдан-да зорјасөн вөрөшитчөны — лыбө тыш да кое, чегјасөны зорјас; кымынкө мортлыс јурсө поткөдөмас, сојјас чегјалөмас, бура уна пурта дојјас (ранајас) вөчөмас, унаыс овывлө -- мортөс вијөмас, — со-мыј вайө празник-дырса кода „гаж“. А тащом празник-дырса коејастө өктад збылыс гаж - пыд-ди і пунктөны: гөгөр чукөртчөмас сад- јөз (медса - нын нывјас) да вижөдөны, бөрыннас ошјысөны: „со кушом гажа вөлі мјан празник. сымдаөн тыш-касісны, сјөјасөс нөјтисны“ - еща і висталасны бөкөвеј јөзлы, да-өд кушом нымкод - пырыс, бытөбө бур көчін сетөмаөс налы! да, бур „гаж“: висөм чоңвижа јөзлы тыш - понда, сур да рад, да турма, — со-мыјда „гаж“! Кор-бара бырас тащом страма „гажыд“?! Војдөр-кө өктын некушом мукөд-нога гаж өз вөв, да быт вөлі тащом „гажтө“ вижөдөны-а, өпи-мајбыр сурас-нын прамеј сада гаж-јас: физкультура, ворсөмјас, хорөн сылом-ворсөм, спектакјас, ловја газетјас, радио, кино, — ставсө тајө лёсөдны празник-дыр - кезлө быдлаын позө; сымда сөм, мыјда сур вина-вылө мунө празникјас-дырји, — тајө - торјас лёсөдөм - вылө оз мун. Тајө-

торјас лѳеѳдѳм лѳас збылые гаж, прамеј саѳа гаж: тыштѳг-костѳг, мортѳе дојдѳг-вѳтѳг, сурѳтѳг да локтѳг. Тащѳм гажјас лѳеѳдѳны колѳ зѳлѳыка бѳстѳны лыѳѳысан-керкајаслы, ѳеревѳаса ком-сомѳлѳејаслы да став вежѳра јѳзлы. Празѳник-дыреа вѳна - јѳѳмлы да кулѳганѳтѳмлы колѳ - ѳын пуктыны пом, дыр - ѳын вывѳтѳ тајѳ страмѳд олѳе мѳјан олѳмын.

Колѳ дурѳдѳчыны асѳыным морт - ѳымнымѳс, граждаѳѳн-ѳымнымѳс талавны празѳник-дыреа ѳаж-тын да восын, колѳ дурѳдѳчыны вѳр-кѳетан да дој-вѳчан тор доп-вылѳ ѳѳбѳмые, вѳнаые да самѳкур-ые. ѳткымынлаын таые дурѳдѳмаѳе-ѳын, ѳѳщѳ енов-тѳмае важ празѳникјасѳе—быѳсама Мѳкѳлајас, Јо-горејјас, Опѳнасејјас да мукѳд - сѳщѳм поп - ѳак-лые ѳеп-тыртан лунјас. Та-вылѳ вѳѳан сѳмсѳ - кѳ пуктам шѳколајас, лыѳѳысан-керкајас-вылѳ, кѳно да радѳо, ѳыга да газѳетјас лѳеѳдѳм-вылѳ, да ас-ѳыным овмѳсѳнымѳс бурѳыка, сѳстѳмѳыка лѳеѳ-дѳм-вылѳ,—сек олѳм мѳјан ѳѳк вежѳас, јѳна пра-меј (морт-нога) лѳас.

Колѳ помавны код - јурѳн тој - пын, ѳажтын зуѳлалѳм,-вѳсѳмјас кѳвтѳм. Ещѳжык-кѳ наѳеја јѳн-вылѳ да поп-вылѳ пуктам, ещѳжык на - вылѳ сѳм вѳѳам, регыѳжык вермам мортјас-нога, долыѳ олѳм лѳеѳдѳны. Артавлам-кѳ (а тајѳ колѳ вѳѳны јѳнкѳд да јѳѳмкѳд вермаеыејаслы), унаѳ мунѳ во - гѳгѳр-ѳн поп-ѳак ѳептѳ да сур-вѳна вылѳ празѳничѳјѳтѳ-гѳн,-сек тыѳдалас, мѳјдѳта бур олѳмын та-вылѳ арт-мас (ѳѳет вѳлѳетын арталѳмаѳе да 1927-д во-

ын өтi праһник-дырјi јуөмас 200 ведра вина), а мыјдта буртор ескө сiјө дон-вылө поҗө вөли вөчны).

Комi војтыр, вaјө бостеыламө тајөјасөс вермыны!

Вина - јуөм вaјө уна лок общественнеј уҗмы.

Вина - јуөм вaјө не куш сөмын сiнва да шог семјалы, не куш сөмын тышкасөм да кулiгaнiтөм, — вина-јуөм нөштa торкө мортөс общественнеј уҗмы.

Мыјдта гырые сөвет - уҗнуөдыејас, комунист-јас воисны нiпөмө јуөм-понда; мыјдта лок-нога сөм таргајтөмјас (растратајас) овывлө јуөм-понда; мыјдта уҗалан лун вошлө завод - фабрiкјасын робочејјаслөн јуөм-понда; кымын крестaнiн корыеөз воис вина-помые; мыјдта сiктса комунист-јас да комсомолечјас вина-пiын да вос-пiын воштисны асыныс комунист - нiмсө, граждaнiн-нiмсө?! Лыдпасјас та-јылые чукөрттөмөс, да i он вермы чукөртны сещөм уна омөлыс вина-јуөмлөн тајө боксаң...

Комунистјас да комсомолечјас -- выль-нога олөм лөсөдыејас. Вина да сы-бөрге вөтчап локторјас (когасөм, семјасө өбөдiтөм, с. в.) колөмас мијанлы важ олөмеаң. Важ вуҗјассө ми нещкам, орјөдлам. Зев зiла да чорыда колө нещкыны, орјөдлыны јуан-ноглые вуҗјассө. Комунистјаслы да комсомолечјаслы ас-олөмнас колө јөзсө

велөдны бурлаң, вьль-нога олан-сам петкөдлыны. Ачыл-кө жуан, дерт, он-нын вермы јөзөс дүгөд-ны, јуөм - еновтөмлаң ызјөдны. Та-куза кому-нистјаслы да комсомолчјаслы колө мед - војдөр еновтчыны јуөмыс. Комунистјаслөн тырмис сам да ебөс важлыс ғырыс вужјасө (сарөс да бур-жујјасөс шыблавны, вермыны дорјыны револутсіја-өс ставмуывиса озырјас војскаыс), тырмис сам да вын-ебөс дасөти во-чөж сотсіализм-течан уң-нуөд-ны. Өнi медеа-јона падмөдө мјанлыс сотсіализм-течан уң ас-олөмын (бытын) важ-оласног, вужја-сөма, кутчисөма, мед - јонасө вина-јуөм. Вина - јуөм торкө мјанлыс сотсіализм-течан уң. Оз-кө мјан тырмы сам да ебөс вермыны вина гагјөс,—ми ас-ным, ас-кiөн торкам уңлыс воңө мунөмсө, вермам чикөч падмөдны воңө сотсіализм-течан нуөдан уң, вермам бөр всны важө. Сіјөн-өд важ-нога олөмө кыскысјас (шуам көт, сиктса кулакјас) винаөн i торкөны мјанлыс уң: кодөз јуктөдөмөн озырјас индавлөны-ылөдлөны гөль мортөс вина озырјаслы паныд-мунысөс, гөльјас-дор уңалыс комунистөс; кор кушөмкө јуыс комунист, либө беспартіјнеј сөветса-уңалыс јусөма—век индөны: „кушөм до-лыда да гажаа мјан сыли-вылын олөны кому-нистјасыд“. Вина-отсөгөн озырмөдчөны озыржык-јас сиктјасын: код-јурөн сетөм-вылө донтөм-до-нөн уңөдөны, сура-самөкура „помечјасөн“ содтө-ны вьль візму, с. в. Шуны-кө, көч кушөм-бок-саң бост, век тыдалө өти: вина чiнтө мјанлыс вын, отсалө паныд мунысјаслы гөльөдны, омөлт-

ны совет-властёс, бырөдө жур-вежөр да ебёс социализм-течысяслыс.

Код-жура жүзөн социализмтө он вөч! Мед озло мијан-пөвсын нөтө жуыс коммунист, комсомолец, профсоюзса шлен, совет-власт јонмөдөм-понда төждысёс робочей да крестанін. Ас-олан-ногнаным велөдам жүзёс јутөг овны, сад-өн гажөдчыны. став вын пуктыны социализм-течан ужө да сјёујас велөдчөмө. Вина, самөкур да сур — мијанёс падмөдысяс, врајас; нига, газет, кино да радио — мијан отсасысяс. Еновтчам асыным вын бырөдөмыс, врајаслы отсалөмыс, кутчисам мијанлы отсасысяс-бердө!

Вина-јуөм да мыжјас.

Медея уна мыжјас овлөны вина-јуөм-помыс: кулигантөм, тышкасөм, мортвијөм, нывјасёс мырдөналөм; унжык растратајасыс овлөны та-пондажө. 1928-д вога мај-төлысса „Коми му“-журналын ем стафта Богословскеј-јортлөн: „Преступность в Коми области в 1927 г.“. Тајө стафтасө гижөма Нарсудјас да Обсуд-пыр мунөм суд-делөјас-сертө, а судад-өд воө сөмын тырысжык мыжјас, мүкөдыс судөчыд оз волы: сјз кусө, мибө помаөө исполкомын да милтсјяын.

Судөчыд волөма со-мыјда делөјас:

1. 1927-д воын војза 6 төлысас вөлөма 2879 делө, мөдас—2954 делө, во-төгөрөн—5832 делө, сјркө мөд вожынас судөч-воана делөјас содөмас

тајо кадає нѣшта вѣлі Октабрєа Рєволутсїялы 10 во тырѣм-куча амнїзтїя, уна мыжјас прѣ-тїтчїє сүдѣ волытѣг, нє-кѣ сїјѣ ескѣ нѣшта-на јона сѣдїє мыжјас-лыдыє.

2. Мѣда-мѣд-костын омѣла олѣм-понда (тыш-касѣм, морт-вїјѣм да с. в.) дєлѣјас вѣлѣма 2296—39,4% став дєлѣыслѣн. Тас: морт-вїјѣм-јылыє — 64, нывјасѣє мырдѣналѣмыє — 50; тырыє дојјас (ранајас) вѣчѣмыє—20 дєлѣ, мукѣдыє поснїжы-кѣє (кокнїдїк ранајас, с. в.).

3. Кулїганство-јылыє вѣлѣма 1066 дєлѣ — 18,3% став дєлѣјас-пїєыє.

Ташѣм-пѣлѣє дєлѣјас пѣнчїє ставыє овлѣ јуѣм-понда, сїчкѣ 74,9% сүдѣз-воан дєлѣјас јуѣм-пон-да. Мыјда сүдѣздыє єз волы—шуны он вермы,— мє-ногыє којмѣд јукѣныє-кынчї сүдѣздыд оз волыє.

Та-сєртї Бѣгословскїј јорт шүѣ: кулїган-ство, нѣјтѣм, коєасѣм—мєдєа паскалѣм мыжјас Коми областын.

Мыждѣма да шүѣма сүдѣн пукѣдны:

1) кулїганїтѣмыє — 512 мортѣс — 30% став мыждѣмыєлыє;

2) мѣда-мѣд-костын омѣла олѣмла мыждѣма 470 мортѣс—27% став мыждѣмыєлыє.

Раєтрагајасыє мыждѣма 2,5% став мыждѣм-лыє,—сїчкѣ вєл паскыда-на паскалѣмає раєтра-гајас.

4. Нывбабајасѣє мыждѣма 233 мортѣс—13,4% став мыждѣмыєслѣн; 69,5% самѣкур вѣчѣм-понда мыждѣмјасыє усѣ нывбабајас-вылѣ.

Вое-воё мыжјас содны:

1) 1926 д воын куліганство-понда мыждёмјас вёлмас 48,1% став мыждёмјасые, тајё прөчентыс вылынжык став Республика-паста пёркод-прөчентыс 17%-өн. Мыждёма вөлі сек Коми област-пастаыд 152 мортөс 1927-д воын мыждёма—512 мортөс, содөма 237%... (өдјө содө тани прөчентыд, небое школајас да лыд-дысан-керкајас та-өдјатө оз содны! Он-кө дугөд тајё содөмсө,—олөмыд чикөч падмас, колө чегны тајё прөчентсө чинөмлаң да бырөмлаң). да-өд унжык-делөые куліганство-пондаыд сүдөчыс ез-на волыв.

2) 1925 д воын вөлі мыждёма ставсө 1017 м., 1926-д воын—1291 мортөс, 1927-д воын — 1745 мортөс. Тајё, дөрт, оз петкөдлы культура содөм, сөмын горзө культура паскөдан уж бурмөдөм-понда. Вывті-гын өдјө паскалөны мыждёмјас куліганство-понда да нывјасөс мырдөналөм-понда. Тајё мыжјас, дөрт, јуөм-помые. Нывјастө мырдөналөмыд унжыкысө овлывлө код-јурөн да ар-телөн; попдыгыс унжыкысө куліганитөмыс пукавлөм морт.

Со-мыјјас шуалө Богословскіј-јорт сүд делө-јас-серті. Тајё индөдјас петкөдлөны, кушөм уна омөлтөр вайө вина коми јөзлы, мыјдта војтыр тер-питө увечје да емерт вина-понда, мыјдта јөз пөж-сө турмајасын та-понда-жө. да-өд, со, вое-воё-на тајо страмыд паскалө! Колө бостыны чорыд-жыка бырөдны тајөс: јонжыка мыждыны тащөм мыж-вочысјасөс да пукөдны кестті лөзтөг; јон-

жыка нуодны культурней уж да лөөдны сада-гакјас. Огө-кө ми вермөј тајө омөл-торсө сјјө мјјанөс вермас да чікөз надмөдас комі еіктлые-выл олөмлаң мунөмсө.

Том јөз! Унжыкые-өд ті тајө мык-вөчыејасыс. А-өд ті-жө выл олөм лөөдыејас. Сіңкө, вайө-жө еновтчөј тајө лок-ужгыс, кутчөсөј выл олөм вөчны.

Мыјла сөвет - власт восталіс кабакјас.

Тајө гижөдсө лыд-дыејаслөн јурас вермас воны мөвп: „тащөм-кө уна омөлторгыс вина-помыс, мыј морланө-еекө сөвет - властыс кабакјассө бөр восталіс?“. Та-вылө колө шуны со мыј:

первој војасас револутсіја-бөрын, кор һаңјас вөлі оз сузгы сојныным, секі сур-вінаыд оз ков вөлі, јуөм бырлі. Кор овмөс пондіс кыптыны, һаң лоі унжык, сек крестана бара пондісны вөчавны сур да самөкур, самөкур-вөчөмыс вывті, јона паскаліс. Празнікјас-возвылын мунан еікт-куза, да быдлаыс петө вөснөдік щынтор, — пырыс-пыр-жө гөгөрвоан: „тан ужалө самөкур-завод“. Уна сурс пудовһа һаң таргајтасны крестана самөкур-вылө, сівушнеј выгыс самөкурлөн јона чінтіс нем крестаналыс да рыжмөдіс налыс чөладсө.

Сөвет-власт јона да дыр вермасіс самөкуркөд „көсөн“ — законјасөн, сүдөн мыждөмөн. Сөмын уна

ео воён вуҗасём-тортө јур вежөр содтытөг, култура уҗөн јөзлые олан-ног вежтөг. — нинём керны ез поз: јөз ез гөгөрво аслыс бурлун вөчөмсө, — гусөн, дебасөн самөкур-, „завоҗас“ соҗины, самөкур век отарө паскалис, пондис пөдтыны өктөс да җикөз торны җонҗизалун крестапалыт.

Кор морт-воҗын сувтас кык доктор, мортыд бөрјас кокныҗыксө. Сіз-жө лоі вөчны совет-власты: самөкур-помейд омөлые җонҗизалунлы нөштана унҗык роч-вина-дорые, сесса вывтү уна локногөн вөчөны һаһ самөкур-вылө, а һаһыс мијан өһи-на сөкыда суҗеө сөјныс. Самөкурөс вермөмогыс совет-власт бөр восталис кабакјас, лезис роч-вина.

Тажө вөчөма регыд-кежлө, сөмын мед дүгөдны самөкур вөчөм, өлөдны да җикөз дүгөдны јөзөс јүөмыс култура уҗөп, јур-вежөр содтөмөн, јүгдөдөмөн.

Роч-винатө унҗыксө вөчөны картунельыс, омөлыс сылөн еҗажык самөкурыс (абу сивушней выј, коді уна самөкурад да мед јона вөчө омөлсө җонҗизалунлы).

Совет-властлөн сетөма права меставывса властјаслы јөз оковитөм-шуөм-серте тупкавны кабакјас. Сізкө, кабакыд мијан ас-помын: колө-кө—ем; дүгөдчам јүөмыс да самөкур вөчөмыс, шуам кабактө тупкыны — сіјөс пырыетөм-пыр тупкасны. 1928-д во-помлаһас комсомол култура-поход-һүөдигөн таҗтө зөв уналаын тупкалисны кабакјассө. Совет-правительство өһи пунктө став ебөссө һн-

дустриализатсия-нүбдөм-понда, виль пабрік-завод-
јас вөчалөм-понда. Сөмын сур-віна вөчан про-
мышленноет оз паскав, пондас век өтарө топан-
ны да колө сөмын больничаяслы да лабораторі-
јајасын ужавны колан епірт вөчмөн. Колө јон-
жыка зілны віна-јуөмкөд вермасөм-понда, мед
регыдзык бырасны кабақјас да сур-віна-вөчан
промышленноет.

Код-јура јөзөн соғсиализм он вөч. Бырөдам віна-јуөм!

Некымын-кывјөн мөдпөв кақтыштам, мыј-јы-
лые мі сорнітім тајө-нігаас өнөз;

1. Озырјаслы, сарјаслы віна вөлі вајө озыр-
луц, чінтө ужалыс-јөзлыс вын озырјаскөд тыш-
касны. Сурс-војасөн віна-јуөм зев чорыда пырө-
ма міјан олөмө: быд гаж, быд шог кольлавсис ві-
паөн, вінатөг һіпөм ез вөчсыв. Міјан совет-муын
віна-јуөм оз ков: сіјө торкө, падмөдө виль олөм—
сотсиализм-нога олөм-дөсөдөм.

2. Віна јуөны „лекарство-пыдды“. Сөмын не-
кущөм вісөм оз бурд віна-јуөмөн. Віна кістө зөң-
вічалунтө; віна-јуөм-понда жебмө морт, вісөм быд-
сама вісөмјасөн.

3. Медса уна омөл, шог да сінва вајө віна-
јуөм семја-пыщсалы. Код-јурөн нөјтөны бабаөс,
семјаөс; став нажетка да паскөм семјалөн муно
віна-вылө, а семјаас пасгөмөс, щыгөс. Віна-ју-
ыслөн чөладыс лөбны вывті віслөсөс, мүчйтчө-

ны да јорѳны на-понда тѳждыетѳм јуые бат-мамѳс.

4. Полѳм-понда нывбабајас вѳѳѳны мужікјас-лы лѳбѳ мусукјаслы самѳкур. Самѳкур-вылѳ лѳг-ногѳн торја-нѳн уна таргајтѳны ѳаѳ. Самѳкур тор-ја-нѳн уна (аслас еѳвушнеј выј понда) кѳетѳ зѳн-вѳзалунсѳ јуыејаслыс, еѳзкѳ омѳлыс тан торја-нѳн уна. Рѳч вѳна вузалѳм лѳсѳдѳма самѳкурѳс вермѳм могыс. Колѳ дугѳдчыны самѳкур вѳѳѳмыс да јуѳмыс, сесса шуны тупкыны кабакјас.

5. Вѳчко пражыкјас — сур-вѳнаа пражыкјас. Ыд пражык-дырјі кѳвтѳг, ѳекущѳм пѳлзатѳг вѳз-сѳ зев уна сѳм поп-ѳак-вылѳ да сур вѳна-вылѳ. Тајѳ сѳм-вылѳ позѳ прамејжыка лѳсѳдны ассы-ным овмѳс, сузѳдны ѳгајас да газетјас, кѳно да радѳю, фѳзкультура-ворсанторјас. Та-ногѳн позѳс пѳлзаѳн, гажаа коллѳвны пражыкјас јутѳг, тыш-пѳнтѳг, морт-вѳтѳг.

6. Вѳна-јуѳм вѳјѳ уна омѳл јѳз-кост ужлы: јуѳм-понда унжыкысѳ овлѳны сѳм-таргајтѳм. лѳтајтѳмјас; јуѳм-понда морт оз кут вермыны нуѳдны јѳз-кост уж; јуѳм-понда комунѳстјас да комсомѳлчјас тѳлѳлѳны ассыныс комунѳст-нѳм-сѳ да граждаѳн-нѳмсѳ вос-пѳын, ѳајтын; сѳветын ужалысјас јуѳм-понда јанѳдѳны, омѳлтѳны сѳ-вет-властѳс да комунѳст партѳјаѳс паныд му-нысјас. Јуѳм омѳлтѳ, торкѳ паѳрѳк-завѳдјасын да вѳзму-бердын уж јѳзлыс, гѳлмѳдѳ мѳжанѳс.

7. Вѳна-јуѳм-понда лѳалѳны быдсѳма мыжјас (кулѳгансгво, нѳјтѳм-тышкѳсѳм, морт-вѳјѳм, ныв-јасѳс мырдѳналѳм, с. в.), тѳваѳ сур да турма.

8. Вина-јуом — важ олөмлөн, пемыд-олөмлөн колөс, сижö оз төр выль олөмө, торкө сотсиализм-течан уж, дугдам вина-јуомыс, еновтам код-јура „гаж“, кутчисам сада-гажö. Вижам вина-гагжöс!

Кың тајöс вöчны? Ферт, олөмыс, винакөд вермасан ужыс ачыс петкөдлас, кың буржык вежны јöзлыс мөвпјассö вина јымыс, кыңи конкыжык дугдöдны јуöмыс, Öткымын тујјас сöмын индам ми.

Мед-војдөр, ферт, комунистјаслы да комсомолечјаслы да профсоюзса шленјаслы ковмас еновтчыны јуöмыс, мед на-вылö вижöдөмөн щöц крестанаыс велаласны јутöг олөм лөсöдны. Микö олөм вежысјас, јурнуöдысјас, огö лөбј воңынöс, ферт, нинөм-и думажтны вина-јуөмөс вермыны куш законјасөн, сүдөн вежны олас-ног јöзлыс он вермы, сизкө колö јуөмкөд вермасөмтö лөсöдны олас-ног вежөмөн, култура паскөдөмөн (ферт ми огö дугдöдчöј мыждöмыс да сүд-итöмыс, нөшта јонжыка-на пондам сүд-итны, сöмын мөдар-боксö --- културала-дор-боксö, оласног-вежан-боксö — јонжыка воңчыс кутам вежны).

Став јутөм јöзлы мед-војдөр нывбабаслы да комсомолечјаслы колö öтувтчыны вина јуөмкөд вермасан общпествоö (общество борьбы с алкоглизмом), быдлаö лөсöдавны тајö общпестволыс јачејкајас, да јонжыка зильны вина-јуөмкөд вермасан уж јонмөдөм-понда. Унжык жуыс-öд озтөд вина-помыс лoан омөльсö аслас қонвиқалунлы да чeлад-қонвиқалуныслы, думажтöны вина-јуөм-по-

мыс илгээ логт (сijөн веег поскі челад-бс јук-төддөнү).

Та-понда велөдчөм јөзлы, медга јона доктор-јаслы да пельшөрјаслы, колө частөжык вөчавлы-ны докладјас да лектсijајас чоңызалунылы вина-јуөм-помыс омөль-торјас лоөм-јылыс. Колө пет-көдлыны та-јылыс картінајас, волшебнеј пөна-рөн діапозитивјас, кино-картінајас, мед-ескө јөз сіннаныс адзывлісны став омөльсө виналыс. Лыд-дысан-керкајаслы, бібліотекајаслы, ғырысјаслы да поскіјаслы, школајаслы колө частөжык вина-јуөм-јылыс сорніјас, гораа лыд-дысөмјас нуөдав-ны, вина-помыс лоан омөль-торјас-јылыс; сесса ко-лө јонжыка разөдны та-јылыс нiгајас (врач Ко-канiнлыс „Вина-јуөм-јылыс“-нiгасө мед-ескө быд морт лыд-дас да мөвпыштлас сөнi гiжөм-јылыс. Колө, мед сijө нiгаыс быдлаын тырмымөн вөлі). Колө щөщ чукөртавны, унаө вина-сур јуөны праз-нiкјас-дырјi да во-гөгөрөн ас-сiктын; колө јөзд-давны тајө лыдпасјас докладјасын, газетјасын. вөчавны таыс диаграммајас, плакатјас. Тајө уж-нас чуксавны јөзөс еновтчыны винаа-сура вiчкө празнiкјасыс, велөдны гажаа кол-лавны јутөм выль празнiкјас.

Колө дүгөдчыны вевтөбмыс код-јурөн вөчөм судитана да судиттөм мыж-вөчөмјас: семјадс өбб-сiтөм, налыс өстаткi наһ-кусөксө вина-вылө јуөм, вiслөс челад-бс јывдөм, с. в. Најөјасөс колө јөзд-дны, јанөдны ас-сiктын сорнiөн, стөнө-өшөдан га-чет-пыр, с. в. Быд ғырысжык мыж воштыны су-

дәә, жанәдны сешәм јөзәс, мед мүкәд өз вәчны сја-жә.

Код-јура тышјастә пунктәны гаж-шыдәдә, сешәм-на, ас-кужтәмла, гәль мјан сиктјасыд прамеј, бур сада-гажән Колә паскәдны прамејжыка сада гаж, культура уж. Шүам күт, со, физкультура да мүкәд кыпыда ворсәмјас, Тајән том јөзлы поәжә бура лысәмтә песны, јонмәдны (вынеәдны) асгә.

То, Теңтуковса лыд-дысан-керка (кар-бердын) бура пунктәма тајә ужтә да том јөзыд зикәә, еновт-чәма јуәмыд да тышкәсәмәыд, важ јуыс да куліганитыс том јөз зила кутчәсәмаәс физкультура-бердә да сесса став лыд-дысан-керка уж-бердә (та-јылыс вјақәд 1928-д вога № 4-5 „Комі Просвешенец“-журнал).

Мыјла-нә мүкәдлаын оз поә вәчны тақә-жә? Быдлаын поәжә, некушәм торја гырыс рәскәд та-вылә вәчны оз ковмы То, Прондор вәләстын (Јемдін уезд) лыд-дысан-керка кыскәма том јө-зәс спектакјас-сувтәдан да чукәрән-сылан ужә, тасан том јөзыд бәстәисны зила культурнеј уж-бердә да еновтчәсны вина-јуәмыс да куліганитә-мыс. Сені крестана јона нәбәдны асныс нјајас да гажәтјас, бура сувтәдәмаәс вјақму-берд ужјас. Әерт, Прондорлән оләмыд јона прамеј мүкәдла-ын-дорыс сја-жә комі муын. Мыјла-нә тақәсә оз поә вәчны мүкәдлаын? Зила-кә бәстчән — быдла-ын поәс. А кино да радио? Киноыд быдлатә нов-ләдләс, быдәма-оләмә петкәдләс сја-воқад ас-

еіктеыд некытчө ветлытөг. Кінотө віçодігөн, серт.
көт нөшта жона жуыелөн — вінаыд вунлө. Мыјла-
нө оз поç віна-вылө-пыд-ді сөмсө віçны кінө-ві-
çодөм-вылө? Радіоөн ас-пелнад кывлан ылы-му-
ые олөм-вылөм. лөеыд ылөм-ворсөмјас, ужавны
велөдас щоңç радио. Радио кывзігад, серт, вун-
лас çікөç, вінаыд. Мыјла-нө ескө оз поç быд
лыд-дысан-керкаө лөсөдны гөраа-сорнітан радио,
мыјла оз поç быд крестанскеј керкаө лөсөдны
детекторнеј радиопріомныç (көді сувтас сөмын
10 шайт)?

Зіла ужалөмөн ставсө тајөс поçас вөчны. Огө-
кө күсјөј ставөн пөдны віна пөвсын, вайө-жө
оостчыламөј уң-бердө, панламөј ыжыд кое сур-
көд, самөкуркөд, роч вінакөд да мүкөд-пөлөс ал-
когола-јуанторјаскөд. Вермім-кө мі вөчны рево-
лутсіја да çыпөдны çікөç, кісөм овмөс, верма-
мөј-жө олөм-сам вежны, култура паскөдны, віна-
өс бырөдны!

Отувтчөмөн віјам віна-гагјөс!

Мыј колө лыд-дыны та-јылые?

1. Врач *И. С. Коканін*. „Віна-жуөм-јылые“.
Комі ніга леçан-ін. Сыктывдінкар, 1927 во, до-
ныс 15 ур. Тајө донтөм, зев бүр ніга. Кокнід-ік.
гөгөрвоана комі кывјөн, зев уна прімерјасөн да
лыдпасјасөн Коканін-јорт (врач, ачыс комі кре-
станін-пі—бура төдө комі еіктса олөм) петкөдлө
омөлтсө віна-помые çонвіçалунлы да (неуна) общ-

щественней ужды. Быд винакӧд вермасыелы (до-
клад вӧчигӧн, беседә-нуӧдигӧн, с. в.), быд вина-
жуыелы (мед вождӧр тӧдас став омӧлсӧ виналыс
да вӧллет жуас—оз-кӧ страк да зывӧк бост) колӧ
лыддыны тајӧ нигасӧ. Колӧ, мед јонжыка разӧ-
дасны тајӧ нигасӧ комі кресғана-пӧвсын винакӧд
вермасыелас.

2. Н. Богословский. „Преступность в Коми об-
ласти в 1927 году“. „Комі му“-нӧма журналын
1928-д вова 5-д (51-д) №-ын.

3. А. Берлянд. „Алкоголизм и борьба с ним“.
Изд-во Наркомздрава, 1928 г. доныс 1 шажт
75 ур.

4. „Против пьянства“. Пособие деревенским
политпросветработникам. Приложение к журналу
„Изба-читальня“ № 2 за 1926 г.

дОНЫС 15 УР

7830

КОПИ
2-1292
ЦЕНА 15 коп.

А. ПОПОВ. Против пьянства и хулиганства.